

Культура II

11-02-2024

Тиждень #8

Лекція 1г:

Музика - думи
(початок - закінчення)

Завдання (з книжки *Українська Культура II*):

Прочитати:

Книжка «Культура II»

Лекція 2:

Народні музичні інструменти
ст. 118-122

Написати відповідь на матуральне питання із 2022 року:

12. Назвіть три українські народні музичні інструменти. Назвіть три інструменти, з яких складається троїста музика. Подайте пояснення «троїстої музики.»

Прошу подати джерела з яких ви брали інформації. Тобто бібліографію.

(разом 10 пунктів)

НАРОДНІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Подібно як інші народи, українці мають власні музичні інструменти. Щоправда, більшість із тих інструментів запозичено від різних народів, але в українських руках вони усі перейшли певні зміни.

Народні музичні інструменти можна поділити на три головні групи: струнні, дуті або духові і ударні.

СТРУННІ ІНСТРУМЕНТИ

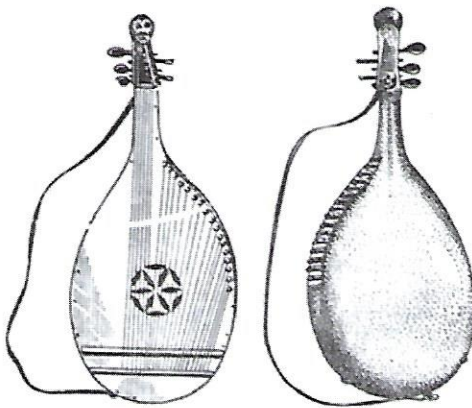
КОБЗА — це давній інструмент, знаний, мабуть, ще з княжих часів.

Кобза і торбан.

Можливо кобза прийшла до нас від азійських кочовиків, можливо вона розвинулась із якогось давнього місцевого інструменту. На початку кобза мала 3-5 металевих струн, яких музикант щипав пальцями. Потім до неї додано кілька коротших струн ("приструнків"), і так вона дійшла до 8 і більше (аж до 12) струн. Кобза була улюбленим інструментом козаків. Популярна картина зображує козака Мамаю, який сидить під деревом і грає на кобзі.

БАНДУРА — подібна до кобзи, тільки має більше струн (головно приструнків) і є технічно більш досконалою. Свою назву бандура запозичила від італійської "бандурії" або еспанської "пандори", що вплинули на її еволюцію. Бандура набула популярності спершу серед козаків, а згодом перейшла до рук народних співців, заступивши кобзу.

Бандура.

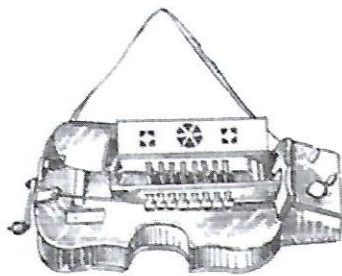
Вона добре надається до виконання козацьких дум, які при широкій музичній скалі бандури набирають більш драматичного ефекту. У XIX ст. бандура почала переходити в забуття. На ній грали вже тільки сліпці. Але у XX ст. відродилося зацікавлення бандурою. Та під московською окупацією вона могла розвиватись в обмежених рамках.

На початку 1930-их років більшовики навіть зробили спробу знищити усіх мандрівних бандуристів: зібрали більше треста з цілої України на фіктивний з'їзд, а потім розстріляли.

Бандура виготовлена з одного шматка дерева. По ручці переходить 6 басових струн ("бунти"), а через овальну частину — короткі струни ("приструнки"), у числі до 50. Одна рука грає на приструнках, а друга — на басах.

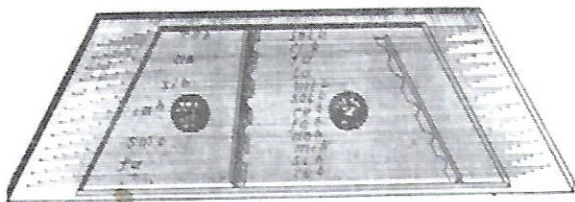
Бандура вважається національним інструментом українців. Її ніжний, але впевнений звук — це немов відгомін української душі. Останнім часом бандура зазнала значних змін і технічного поліпшення. Часами її вживають як сольовий інструмент, а часами вона є головним інструментом збірних ансамблів, напр. капелі бандуристів.

ТОРБАН нагадує бандуру, тільки що його ручка має додаткову головку, вверх першої, для низьких басових струн. Це був улюблений інструмент козацької старшини та вищих клас суспільства у XVIII-XIX ст. Торбан розвинувся від лютні, що була відома по цілій Європі. Українці "зукраїнізували" цей інструмент, додаючи йому коротких дзвінких струн, як у бандури. Тому, що торбан вимагає значного технічного вишколу, а сам інструмент коштовний, бо його виготовлення складне, він не поширився широко серед народу і згодом вийшов із ужитку. Торбан має приблизно 30 струн.

Ліра.

ЛІРА — дуже давній інструмент, занесений в Україну із Заходу. На лірі грали сліпі музики, виконуючи релігійні та моралізаторські пісні. Для цього підходив її сумний звук. Ліра має три струни. Мелодія виграється за допомогою дерев'яних клав'ішів на середній струні.

Цимбали.

ЦИМБАЛИ — мають форму стола з рамою, по якій натягнені струни, 12 груп по 4 струни того самого настрою в кожній. По струнах вдаряють молотками або паличками. Цимбали поширені по всьому світу, а в Україні вони особливо популярні на Гуцульщині, де є обов'язковою частиною "троїстої музики" (ансамблю трьох інструментів), разом із скрипкою та бубном.

Також поширена скрипка і "підбасок" чи "басоля" (проміжок між віолончеллю і контрабасом, але має три струни замість чотирьох).

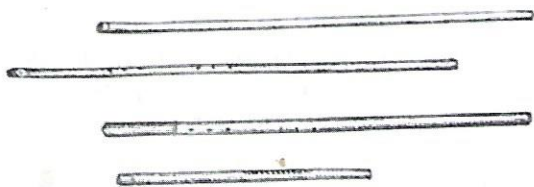
ДУХОВІ ІНСТРУМЕНТИ

СОПІЛКА/ДУДКА — дерев'яна трубочка з шістьма дірочками. Повітря вдувається через скісно прорізану дірку при одному кінці сопілки, а вищі та нижчі тони утворюються, коли відкривати або закривати пальцями дірки вздовж сопілки.

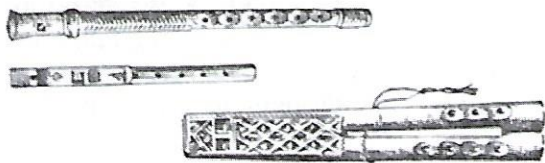
Сопілка.

ФЛОЯРА — відрізняється від сопілки тільки більшими розмірами (сягає до одного метра довжини).

Флояра і теленка.

сполучених разом на спільній підставці, так званий "підлозі". Висота звука залежить від довжини трубки — чим довша, тим нижчий тон.

Флояра і теленка.

Ріг і дуда.

ва. Один кінець вузький із "пищиком" для дуття, другий кінець розширений і називається голосницею.

ДЕНЦІВКА — рід сопілки із двома "рукавами". На кожному з них є 3-5 дірочок.

ТЕЛЕНКА — сопілка, яка не має дірок. Грають на ній пастухи.

ТРУБКА — складається із ряду тростин різної довжини,

ДУДА (коза чи волинка) — інструмент стародавнього походження. Складається із шкіряного мішка. В мішок вмонтовані трубки, що ними вдувається повітря. Звук дуди монотонний. Того, що грає на дуді, звать дудариком.

У Шотландії та Ірляндії є подібний до нашої дуди інструмент, що вважається національним інструментом тих народів. Він має більше трубок, з яких одна веде мелодію.

ТРЕМБИТА — довга на 2-3 метри дерев'яна труба. Виробляють із одного куска дере-

Трембіта.

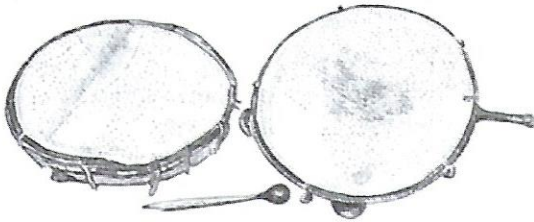
Трембіта найбільш відома на Гуцульщині, де на ній грають одинцем під час випасу худоби та гуртом на похоронах і народних святах. Звук трембіти протяжний, тужливий. У бойків є подібний, коротший інструмент — "трумбета" і також на Поліссі, де носить назву "труба".

ОКАРИНА — виводить свою генезу з Китаю та Африки. Окарина виліплена з глини й має яйцювату форму.

РІГ — інструмент пастухів. Він зроблений з рога вола, що порожній в середині й трохи зігнутий у формі. Довжиною він є близько одного метра. Своїм звуком ріг трохи нагадує трембіту.

УДАРНІ ІНСТРУМЕНТИ

БУБЕН або БАРАБАН — обтягнений з одного або обох боків шкірою на бажану висоту тону. Грають або дерев'яною булавкою, або рукою так, що совгають долонею і дріботять пальцями.

Бубен і решето.

ДРИМБА — металевий інструмент із вузьким сталевим язичком-дротом, що натягається пальцем тоді, як інструмент держати у роті. При цьому також наспівується мелодія.

РЕШЕТО — виглядає як великий бубон із шкірою, а довкола дерев'яного обруча привішані маленькі металеві тарілочки (кружала), що видають дзенькіт при порушенні.

Дримба і свиріль.

Пояснення слів

булавка — drum stick	волові роги — ox horns
гене́за — genesis, origins	дзенькіт — jingle
досконаліший — technically more advanced	дріботати — to tap
духові інструменти — wind instruments	запозичити — to borrow
кочовик — nomad	
струнні інструменти — string instruments	тужливий — sad
ударні інструменти — percussion	яйцеватий — egg-shaped

Закріплення

1. Який інструмент вважається національним інструментом українців?
2. На яких інструментах виконувались козацькі думи?
3. Що це "троїста музика"? Які інструменти звичайно входять до її складу?
4. Народна картина зображує козака Мамаю, який грає на якому інструменті?
5. Що найбільше відрізняє кобзу від бандури?
6. В якій частині України грають на трембіті?
7. На яких інструментах грали пастухи, як випасали худобу?
8. Хто у давнині виступав перед людьми з кобзою чи бандурою?
9. До виконання на лірі найбільше надаються пісні якого характеру?
10. При яких okazіях грають гуцули на трембіті?

Творче завдання

У короткому есею написати про музичний інструмент, який найбільше вам подобається. В есею слід пояснити, чому він вам так подобається.

Вправа: сполучити колони

1. сопілка	_____	bagpipe
2. дри́мба	_____	horn
3. трембі́та	_____	pipe flute
4. решето	_____	jew's-harp
5. ріг	_____	tambourine
6. дуда	_____	alpine horn

*Слід мати на увазі, що всі українські народні інструменти, про яких говориться у цій вправі, дещо відрізняються від подібних інструментів інших народів.